

ฝันความหลังวังตานี

สุริยะ แวดอเลาะ
ประพันธ์ วิเศษรัฐกรรม
หะสัน หมัดหมาน } ผู้ให้สัมภาษณ์
ผู้สัมภาษณ์

แนะนำโบราณสถาน และ โบราณวัตถุใน ๓ จังหวัดภาคใต้
ควบคุมโดย ประพันธ์ วิเศษรัฐกรรม

ท่านผู้อ่านคงได้ยินชื่อ “โกตามะลิโก” หรือ “ลังกาสุกะ” มาบ้างแล้ว ซึ่งสันนิษฐานกันว่าเป็นหัวเมืองใหญ่ ตั้งอยู่บริเวณ ตำบล กรือเซะ บัตตานี นเอง เดิมเป็นหัวเมืองที่มีการปกครอง รวมทั้ง 3 จังหวัดภาคใต้ คือ บัตตานี ยะลา และนราธิวาส ตลอดไปถึงอำเภอเทพา เขตจังหวัดสงขลาด้วย เล่ากันว่าในครั้งนั้นมีกษัตริย์เชื้อสายรัฐไทรบุรี พระนามว่า “รายอบะสัยง” ซึ่งแปลว่า ราชาผู้มั่ง (เขียว) พระองค์มีพระทาตงะงอกจากพระโอรส มีพระประสงค์จะขยายอาณาเขต จึงรับสั่งให้พระอนุชาไปตั้งเมืองอยู่ที่ยะโฮ และโปรดให้พระกนิษฐาไปตั้งเมืองอยู่ที่บริเวณตำบล กรือเซะ ขณะนี้เมื่อพระนางไปตั้งเมืองมนอยู่ที่กรือเซะ เมืองก็ได้ขยายออก มีเจ้าเมืองปกครองต่อมาถึง 9 สมัย หลังจากนั้นก็พ่ายแพ้จึงมาตั้งเมืองกรือเซะแตก เหล่า

เจ้าเมืองทั้งหลายจึงแตกหนี กระจัดกระจายไปตามที่ต่าง ๆ บางพวกไปตั้งหลักแหล่งอยู่ที่กลันตัน (กลันตัน มีความหมายว่า หนีไปปักหลักที่นั่น) บางพวกหนีไปอยู่ที่ปัตตานีเรียกว่า ลัทธิปัตตานี (หมายความว่า ผู้ครองเมืองปัตตานี) บางพวกก็ไปอยู่บริเวณยะรัง ยะลา รมันที่ เรือยไปตามระยะทางที่ผ่าน

พวกที่หนีไปอยู่กลันตัน เมื่อเหตุการณ์สงบศึกแล้ว ก็ย้อนกลับมาตั้งหลักแหล่งที่บริเวณยะรังคือ ในจังหวัด บัตตานีปัจจุบันนี้ ที่เลือกมาตั้งบริเวณนี้ก็เพราะที่นี่เป็นที่ค่อนข้างท่วมไม่ถึง พวกอื่น ๆ ในเขตใกล้เคียงก็เข้าร่วมสมทบด้วย กลายเป็นเมืองใหญ่ มีเจ้าเมืองปกครอง เจ้าเมืององค์แรกคือ “ศรีมะระหมัตนยอง ที่ 1” พระนามดังกล่าวนี้เป็นชื่อเรียกของคนชั้นหลัง ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อกษัตริย์สิ้นพระชนม์ลงแล้ว พระศพจะถูกนำไปฝังไว้ที่หมู่บ้านคะโตะ แลลมทาศี พระนามของกษัตริย์จึงถูกเรียกว่า “นินยอง” ซึ่งแปลว่า แลลม ทั้งนี้เพราะเชื่อว่า

ถ้ากษัตริย์หรือเจ้าเมืององค์ใดนำพระศพไปฝัง ไ้ระยะทางไกลที่สุด มีประชาชนไปร่วมในพิธีศพมากที่สุด ถือว่ากษัตริย์องค์นั้นมีบุญบารมีมาก และในสมัยนี้เองก็ได้เริ่มสร้างวัง หรือที่ประทับของกษัตริย์ขึ้นก่อน แต่ก่อสร้างด้วยไม้ไผ่เท่านั้น

เจ้าเมืองผู้ครองเมืององค์ต่อมาคือ “ศรีมะระหมคันหยง ที่ 2” และ “ศรีมะระหมคันหยงที่ 3” ตามลำดับ

ครั้นถึงสมัย แห่งการปกครองหัวเมืองปัตตานี ออกเป็น 7 หัวเมือง^๑ เจ้าเมืองผู้ครององค์ต่อมา คือ “ทวนสนิท” ซึ่งเป็นโอรสของศรีมะระหมคันหยงที่ 3 สมัยนี้เริ่มสร้างวังโดยใช้อิฐเป็นกำแพงแล้ว

ถัดจากสมัยทวนสนิท ก็ถึงสมัย “ทวนกูปะซาร์” (พีใหญ่) หรือเรียกอีกพระนามหนึ่งว่า “ทวนกูปูตะ” ซึ่งเป็นพระอนุชาต่างพระมารดา กับทวนกูปะซาร์

จากนั้น “ทวนอังกูจิต” หรือเรียกอีกพระนามหนึ่งว่า “ทวนกุกิมุง” ขึ้นครองเมืองสืบต่อมา มีขื่อนำสังเกตว่า สมัยนี้ความเมื่อเรื่องฝังพระศพในระยะทางไกลเริ่มเปลี่ยนไป โดยหันมาฝังพระศพในระยะทางใกล้แทน เล่ากันว่า มีผู้วิเศษมาบอกกับทวนอังกูจิตว่า ขอให้เจ้าเมืององค์ใดก็ตาม ฝังพระศพในบริเวณที่ผู้วิเศษกำหนดให้ และที่นั้นเมื่อตนซึ่งเป็นผู้วิเศษตายไป ก็ให้นำไปฝังที่นั่น

ด้วย ปรากฏว่าเมื่อผู้วิเศษผู้นั้นตายก็ถูกนำไปฝังในที่ซึ่งกำหนดไว้จริง เจ้าเมืององค์ต่อ ๆ มา ก็ฝังพระศพที่นั่นด้วย ทุกคนพากันเรียกสถานที่นั้นว่า “กูโบโตะฮาเยะ” ตั้งแต่สมัยนั้นมา

ทวนกุกิจิต มีโอรสพระนามว่า “ทวนกูปะ” แต่มีพระชันษาน้อยไม่สามารถปกครองเมืองได้ จึงให้ “ทวนกูปูตะ” ซึ่งเป็นอนุชาของทวนกุกิจิต ครองสมบัติแทนวังเมืองปัตตานีจึงสร้างเสร็จสมบูรณ์ในสมัยนี้

จากการสืบประวัติการครองเมืองของเจ้าเมืองแต่ละสมัย ทำให้รู้ว่าวังปัตตานีนั้นได้สร้างสืบต่อกันมาหลายสมัย กินเวลาสร้างตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบันนี้ประมาณเกือบ 200 ปีแล้ว มีเนื้อที่วังประมาณ 8 ไร่เศษ เล่ากันว่า วังปัตตานีสมัยนั้นเจ้าเมืองเกณฑ์ให้ราษฎรแต่ละหมู่บ้านจัดเวรเปลี่ยนกันมาสร้างจนแล้วเสร็จ และที่แปลกประหลาดในที่สุดก็คือ ประตูทางเข้าวังผู้สร้างเป็นคนจีน ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นจีนพวกเดียวกับที่สร้างศาลเจ้าแม่โกเหนี่ยว ส่วนกำแพงรอบวังเมืองปัตตานีนี้ ส่วนใหญ่คนจีนเป็นคนผู้สร้างเช่นเดียวกัน กล่าวคือ คนจีนผู้ใดประสงค์จะได้ที่ดินสำหรับทำกินก็สามารถจะได้ที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์โดยง่าย เพียงแต่ให้นำ ข้าวสาร และ น้ำตาลมาถวายเจ้าเมือง แล้วช่วยสร้างวังหรือกำแพงวังต่อ ๆ กันไป ก็จะได้ที่ดินสมปรารถนา ข้าวสารโดยเฉพาะข้าวสารเหนียว และ น้ำตาลที่นำมาถวายเจ้าเมืองนี้ เจ้าเมืองมิได้นำไปใช้เพื่อ

๑. 7 หัวเมืองมี ปัตตานี หนองจิก ยะลา สายบุรี รามันห์ ระแงะ และ ยะหริ่ง

การอื่น หากแต่ใช้เป็นส่วนประสมกับ ปูนขาว ใ้จากเปลือกหอยเผาไฟแล้วบดให้ละเอียด และใช้ไก่ขาวเคี้ยวกันเป็นกาวเพื่อเชื่อมอิฐให้แน่นติดกัน สำหรับใช้สร้างกำแพงวังนั่นเอง

ทวนกูโมหะหมัด ครองเมืองได้ไม่ตลอด เพราะประชวรบ่อยครั้ง จึงมอบเมืองให้ทวนกุสโลมาน “ซึ่งมีศักดิ์เป็นพระอนุชาของทวนกูปุเตครองแทน

สมัยทวนกุสโลมานนี้เอง ได้เกิดวังขึ้นอีกแห่งหนึ่ง คือวังที่อยู่ติดกับบริเวณมัสยิดเก่าจะบังทกอเคียวนี้ เป็นวังเฉพาะของทวนกุสโลมาน เล่ากันว่า วังนี้มีความสวยงามวิจิตรบรรจงมากกว่าวังเมืองปัตตานี ของทวนกูโมหะหมัดเสียอีก แก่กำแพงวังสร้างด้วยไม้ มีโถสร้างค้ำอิฐเหมือนวังเมืองปัตตานี กรันสันสมัยทวนกุสโลมาน^๒ “ทวนกูอับลกาเคอร์” โอรสขึ้นครองเมืองแทน ได้เกิดกบฏขึ้น (ตรงกับ ร. 6) ทวนกูอับลกาเคอร์ถูกจับไปขังไว้ที่พิษณุโลกพร้อมพระญาติวงศ์ และข้าราชการบริพาร เมื่อเหตุการณ์สงบแล้ว ทวนกูอับลกาเคอร์จึงกลับมามปัตตานีอีกครั้ง ครั้นนั้นถูกหาว่าเป็นกบฏอีก พระองค์จึงหนีไปอยู่ที่กลันตัน ส่วนวังของพระองค์นั้น พระญาติวงศ์ได้ขายให้เป็นที่ของมั่งยิด แล้วชวนกันหนีตามทวนกูอับลกาเคอร์ไปอยู่กลันตันจนหมด

ดังนั้น จึงมีวังปัตตานีเฉพาะของทวนกูโมหะหมัดเท่านั้นที่คงสภาพให้ชนรุ่นหลังได้เห็นอยู่ หลังจากสันสมัยทวนกูโมหะหมัดแล้ว ได้มีการแบ่งมรดกกันระหว่าง

ญาติวงศ์ ตกลงกันได้ว่า

— วังส่วนที่ใช้เป็นที่ตั้งพระโรง และที่รับแขกเมืองให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของ “กุสูลอง” ซึ่งเป็นธิดาของทวนกูโมหะหมัด

— วังที่ใช้เป็นที่ประทับของทวนกูโมหะหมัด ให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของ “กูปรี” ซึ่งเป็นธิดาของทวนกูโมหะหมัด อีกองค์หนึ่งด้วย

ส่วนบรรดาทรัพย์สินสิ่งมีค่าต่าง ๆ ยังมีปรากฏอยู่ภายในวังปัตตานีอีกมาก เป็นต้นว่า เครื่องใช้สอยประจำตำแหน่งเจ้าเมืองปัตตานี กริช เสื้อผ้า ถ้วยชาม โต๊ะ และนาฬิกาจากยุโรป โต๊ะจากประเทศจีน โคมไฟระย้า และของมีค่าอื่น ๆ ที่เป็นของถวายเจ้าเมืองปัตตานี ของมีค่าแทบทุกชิ้นอยู่ในสภาพดี มิได้ชำรุดเสียหายแต่อย่างใด

วังปัตตานีมีใ้คอยู่ไกลจากตัวเมืองปัตตานีเท่าไรนัก จากตัวเมืองมุ่งมาตามถนน ปัตตานี - ยะลา ถึงบริเวณสุสานจะบังติกอ จะมีซอยแยกทางขวามือเดินไปตามขอยนั้นประมาณ 500 เมตรเศษ ก็ถึงวังปัตตานี ของเดิมค้ำอยู่ใกล้ตัวท่านแค่นั้นเอง ท่านผู้อ่านลองคิดดูเถอะ ควรละหรือที่จะให้คนอื่นเขาว่าท่านว่า “สิบเขย ไกลมือ” หรือ “ไกลเกลือกิน-ต่าง” อะไรทำนองนั้น □

๒. พระศพของทวนกุสโลมาน ฝังอยู่ที่กุโมโตะฮาเยาะ แต่หันหน้าไว้ข้างบนหลุมพระศพ อันเป็นที่ห้ามถามจากประเทศอิตาลี มีข้อความจารึกอยู่ด้วย ได้ถูกลบไปแล้ว